

HONNAN? – HAZA

Bartha Gusztáv kötete 2006-ban jelent meg *Talált történetek* címmel. Novellákat és színműveket tartalmaz. Az írások tartalmuk, jellegük, valamint belső világuk egységesíti.

Nem helyi érdekű, és mégis helyi jellegű (a helyi érdekű vasút jutott eszembe, ami valahonnan valahová tart, viszont jellegtelen). Szociálpolitikai, és mégis irodalmi. Személyes, de az absztrakt látásmódon keresztül mégis idegenség érzetét kelti. Nem törekszik, nem törtet, nincsenek kötelező irányok, nem tagadja meg az életet: lát és láttat. A valóságot feldarabolva, a személyiségeket érzelmeikben redukálva tapasztaljuk meg. Az ilyen módon létrehozott darabok egységei között teremt szálakat a történet – a sors. Nincs történelem, egyéni szimbolizmusban teremtődnek és értelmeződnek a történetek, már-már lírai bensőségekben.

A cím azt jelzi, hogy a szerző nem saját életéből vett élményeket ír meg. „Csak úgy találta” a történeteket (persze meg is fordíthatnánk: a történetek találták meg őt). Az így felállított írói magatartásból következik (felteszem: következhet az írói teremtett világban) az írások önéletrajzi értelmezéstől mentes, külön – elidegenített – rendszerben való elemelhetősége. Bár a novellák tartalmának csak igen kis hányada vonatkozik az oly sokszor emlegetett szocializmusra, a rendszerváltozás konkrét eseményeire, mégis átlengi őket, átítatja (okként, magyarázva) a nincstelenség, a talajvesztettség érzése. Azonban ezzel együtt sem szorítja keretbe a mondanivalót, nem determinálja politikailag az értelmezési lehetőségeket (pl.: Szigethy sorsa nem vezethető vissza közvetlenül, direkt módon a szerző környezetét meghatározó nagy fordulópontokra, azaz a valós, megtörtént eseményekre). Azonban a cselekmények meghatározó ereje létrehozza, egy pontban sűrítve, a sorsszerűséget. A cselekvők viselkedésüket tekintve „kiszolgálják” a szövegvalóságot. Nem történnek váratlan események, nem idegenek a leírt környezetben. Az összhatást tekintve inkább válnak valós szereplőkké a disznó (Matador), vagy a Lajos, mint maguk a kettős torzítás alatt láttatott emberek.

Különösen szimbolikusak a párbeszédék. Igazi jellemek nélkül zajlanak, tulajdonképpen a leírtak által teremtett szövegvalóság szerzője beszélget önmagával. Egy merész következtetéssel (számomra) Vladimir és Esztragon kettős énű beszélgetéseihhez hasonlíthatnám. Mint ahogyan ők is egymásban hordozták sorsukat, a talált történetek szereplői is egymásban determináltak. A született Csécsey-lány, az apa, Jenci, Sanyi,

Pali, a Lajos, az Író mind azonos „anyagból” valók. Ez az anyag pedig nem valamiféle „nagy történelmi átalakulás” lélekben materializálódott kártevése, hanem maga a lelki folyamatok önteremtő valósága.

Ez nem jellemző a kárpátaljai prózára. Szögezzük le, az ilyen felfogásban *elemezhető* cselekvők nem tudtak elterjedni az irodalmiságban is belső konfliktusait destruktiváló környezetben. A novellák megteremtik saját belső valóságukat. Ebben keletkeznek és élnek a szereplők, akik olvasati lehetőségként vetik fel az átértelmezett élethelyzeteket. Így a belső monológok elsődlegessé válnak, maga a létezés a történetmondással válik eggyé.

Bartha Gusztáv kifejezetten egyedi a jelen kárpátaljai prózában. Egyediségét pedig nem hiánypótló szerepe, hanem irodalmi értéke jelenti. Stílusa, bár hozzávetőleg a nyolcvanas évek amerikai posztmodern hangvételét üti meg (nem azonosítás, hasonlítás szinten), számos kérdést vet fel. Elsődleges a már említett direkt politikától elkülönülő valóságbrázolása, valamint a felvázolható kárpátaljai írói folytonosságtól való eltérése (Megjegyzem: ez, mármint a folytonosság megszakítása, a regionalitás muszájszerepeinek elhagyása többeknél jellemző a kétezres évektől kezdve. Bartha sajátosságokon belüli sajátosságát az adja, hogy egy viszonylag zárt szellemi közösségben hozza létre modern utáni szövegeit. Mások remnieszenciáival szemben ezt nevezném valódi kárpátaljai jellegű posztmodernnek!)

Összegzés: az egyes novellák nem sikerült vagy elnagyolt, olykor kifejezetten gyenge részeivel, a műfaji sajátosságok nem feltétlenül következetes követésével együtt is értékelhető kötet, a kárpátaljai prózavilág egyedi darabja. A posztmodern jelleg immanenciájával és sok nagy kérdéssel teremtett feszültség élvezhető olvasást nyújt, a beavatottság érzése nélkül is a sajátomnak érzem a *talált történeteket*. (Bartha Gusztáv: *Talált történetek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2006.*)

HORVÁTH ATTILA